

Теслюк І.В.

*студентка III курсу
юридичного факультету*

*Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ*

Подковенко Т.О.

РОЛЬ М. ДРАГОМАНОВА У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ

Розвиток політичної та правової думки України сягає давніх часів її історії. Кожний етап еволюції права та держави представлений кагортою прогресивних, талановитих людей, які, здійснювали державотворчу діяльність. Як показує історія, XIX століття стало влучним моментом для розвитку політичних досліджень, цей період знаменується поширенням різних напрямів суспільно-політичної думки. Саме тоді в Україні з'являється постать видатного мислителя і громадського діяча – Михайла Драгоманова. Його політичні погляди формувалися під значним впливом ліберальних і соціалістичних ідей, поширених на той час у Європі.

Ще з дитинства М. Драгоманов був захоплений ідеєю служіння народові. Під час навчання в Полтавській гімназії особистісне формування М. Драгоманова відбувалося під спрямуванням учителя О.І. Строніна, котрий залучив його до вивчення історичних та політичних праць, творів українських та світових письменників [3, с.215].

Політико-правові погляди М. Драгоманова становлю значний інтерес для сучасних дослідників, тому що вони стали помітним явищем в історії української та російської суспільно-політичної думки другої половини XIX ст. Перебуваючи у річищі розвитку європейської політичної теорії, історіософії, філософії, мислитель прагнув переосмислити європейський досвід державотворення та застосувати до українських реалій. Його вважають першим українським політологом, якому вдалося створити досить чітку та послідовну політичну теорію. Він вважав, що завдання кожної людини, як і народу, в пізнанні себе і в прагненні йти до цивілізації разом з цивілізацією. Тобто підхід М. Драгоманова полягав у необхідності пов'язати український національний рух та його програму з європейськими ліберально-демократичними концепціями. М. Драгоманов неодноразово зазначав, що українці втратили багато часу, адже тоді коли європейці створювали свої держави, українському народу це не вдалося. Низький рівень самосвідомості, недостатня цивілізованість стали основними передумовами такого відставання, тому своєю діяльністю він намагався виправити таку ситуацію.

М. Драгоманов уважав, що на Україні неможливо бути чесним

демократом, не будучи українським патріотом, тому що народ - український, а не російський чи польський. Однак багато представників вищих класів не визнавали цього обов'язку і поповнювали російську інтелігенцію. Це дезертирство відчужувало їх від народу і зводило нанівець їхні абстрактні демократичні ідеали, стаючи однією з головних причин їхньої політичної слабкості. Драгоманов сам пройшов шлях від усеросійської радикальної позиції до української національної свідомості й сподівався, що рано чи пізно інтелігенція, яка живе на Україні, пристане до справи національного і соціального визволення народу [3, с. 221].

М. Драгоманов зробив значний внесок в популяризацію етичних засад політичної діяльності. Його знаменита фраза про те, що політика вимагає чистих рук, стала домінантою руху значної частини української інтелігенції. Політичні ідеї М. Драгоманова цікаві тим, що в них відбиті пошуки відповідей на питання, котрі ставило політичне життя Російської та Австро-Угорської імперії, міжнародна політика, запити академічної спільноти Європи. М. Драгоманов здійснював свою діяльність у різних сферах суспільного життя, зокрема він був активним та ініціативним у науково-педагогічній роботі та в журналістиці, в організації нових форм громадської роботи в Україні, а також у своїй діяльності закордонного емісара українства.

Йому ж належить роль визначного ідеолога українського визвольного руху і, разом з цим, піонера нової стадії розвитку конституціоналізму, ідей правової держави у всеросійському масштабі. Така розмаїтість, універсальність і суперечливість ролей Драгоманова-теоретика і практика надають дослідженню його творчості актуальності [2, с. 7].

Своєрідний погляд був у нього і на таке поняття як конституціоналізм, він асоціював його і з політичною свободою, і з вільним волевиявленням, можливістю реалізовувати громадянами свої законні права та інтереси. М. Драгоманов сформулював та розробив політичну програму українського руху. В основі його політико-правової програми лежала теза про те, що тенденція українського руху збігається з загальним напрямом загальнолюдського прогресу – повної ліквідації авторитарних, ієрархічних режимів і заміною їх добровільними асоціаціями вільних і рівних осіб. Для українця ця програма була викладена у формулі: «жити по своїй волі на своїй землі». Але М. Драгоманов не наполягав на повній політичній незалежності українців, адже в українському суспільстві, на його думку, на той час не було сформовано для цього передумов [1, с. 71].

Держава у його розумінні є маханізмом забезпечення добробуту та розвитку суспільства, основною ланкою де є громада. Він визначав, що громади об'єднавшись утворюють федерацію, на засадах якої повинні і будуватись відносини. Європейськість у поглядах М. Драгоманова чітко простежується протягом усієї його діяльності. Він був активним у своїх позиціях і прагнув створити ідеальне громадянське суспільство, хоча і

зазначав, що для цього потрібно багато часу і великих змін. Ці зміни, перш за все, стосувалися політичної свободи, про яку він не раз згадував у своїх працях.

Як показує історія, вплив М. Драгоманова на історію української політичної і правової думки був і є значним, любов до українського і бажання змінювати стали першоджерелом того, що сьогодні сколихнуло нашу державу. Плідна і багатогранна діяльність М. Драгоманова стала прикладом служіння українській нації. Проаналізувавши її, слід зазначити, що вона була спрямована на розвиток українського народу, викладені ним постулати вказували на варіанти розв'язку проблем, передбачали шляхи політичного, економічного та культурного звільнення українського народу. Ідеї, які він розвивав не тільки в Україні, але і закордоном полягали у синтезі передової європейської та світової суспільно-політичної і державно-правової думки з українською національно-історичною традицією. Аналізуючи написане М. Драгомановим більш як за тридцять років, можна дійти висновку, що основою, на якій базується система політико-правових поглядів мислителя, є права людини, її свобода та вільний розвиток, самоцінність людської особистості в суспільстві, ті основоположні цінності, на яких і має розвиватися сучасне демократичне суспільство.

Список використаних джерел

1. Йосипенко С. Михайло Драгоманов та європейська ліберальна культура / С.Йосипенко // Мандрівець. – 2014. – № 6. – С. 79 – 84.
2. Круглашов А. М. Драма інтелектуала: Політичні ідеї Михайла Драгоманова. – Чернівці: Прут, 2000. – 488 с.
3. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – 520с.
4. Шорсткіна О. Ф. Михайло Драгоманов як співробітник часопису «Житє і Слово» (1894 – 1895 рр.) / О. Ф. Шорсткіна // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Випуск 86. – С. 97 – 102.